

Crucea lui Buda Niculaie din Folt

O altă cruce amintind de-un tânăr devenit erou exact acum un secol se află la ieșirea din satul Folt (comuna Rapoltu Mare), cum mergi spre Boiu, pe partea dreaptă a drumului: „ACIAStA / SFÎntĂ CRU / cie SA rădicAt / în onorEA LUI / BudA nicuLAIE / din foLt mort / pe cîmpu de u / nore în POO / IOIIA // 1916 IULle 9 HoaDI / nește în PACIe / LUCrAtĂ în BOZEȘ / de IOSIV stef”.

Monumentul e cioplit în piatră și văruiat alb. Sau cel puțin așa era la data documentării, în primăvara anului 2013. Dimensiunile sunt relativ reduse, iar forma se încadrează în tipologia crucilor de eroi ridicate în perioada interbelică. Pe un soclu de ciment, turnat mult mai târziu, se înalță crucea cioplită dintr-o singură bucată de piatră și lucrată în două registre majore, dintre care unul dublu. În partea superioară este conturată o cruce greacă cu brațele având terminațiile trilobate, cu marginile și un alt însemn al crucii plasat în centru executate în relief. Inscricțiunile de consacrare sunt realizate, în schimb, prin incizare.

Brațul principal, îngroșat spre bază, se sprijină pe o arcadă semiovală cioplită în trepte spre interior, care a adăpostit inițial (sau trebuia să adăpostească) fotografia eroului Buda Niculaie din Folt. Arcada, aducând a poartă, este însoțită pe laturi de câte două ferestre oarbe, cu simplu rol decorativ, cioplite tot în trepte spre interior.

Registrul dublu conține textul principal incizat, încadrat de două coloane realizate în basorelief, fiecare sprijinite pe câte un soclu și având deasupra marcat câte un capitel. Partea inferioară a acestui registru redă epitaful, foarte important din perspectiva informațiilor pe care le conține. În primul rând este vorba de data la care a murit eroul pe frontul din Polonia: 9 iulie 1916. Apoi de crucerul care a executat lucrarea: Iosiv Ștef din Bozeș. Despre meșterul pietrar se pot afla mai multe amănunte studiind bibliografia sau arhivele.

Cert este că la 9 iulie 1916 România nu intrase în război. Dar pe frontul de răsărit luptau mulți români, mai ales că între 4 iunie și 13 august s-a desfășurat așa-numita „*Ofensivă Brusilov*”. În care au fost implicate 39 de divizii austro-ungare de infanterie și 10 de cavalerie, cărora li s-au opus patru armate, adică 40 de divizii de infanterie și 15 de cavalerie rusești. Atunci armata austro-ungară, în care erau înregimentați extrem de mulți români, a suferit cele mai mari pierderi, aproximativ 1,5 milioane de oameni (dintre care doar 400.000 de prizonieri, după cum se afirmă în lucrarea lui Vincențiu Cojan, *Primul Război Mondial. Repere de cronologie militară*, București, 1997). Printre cei 1,5 milioane s-a numărat și Buda Laie din Folt. Născut lângă Orăștie, mort prin Polonia.

Dr. Daniel I. Iancu
Cercetător științific III